

Coenonympha oedippus (Fabricius, 1787)

Strzępotek edypus

stawonogi, owady, motyle, ru-
sałkowate, oczenicowate

Opis gatunku

Wierzch skrzydeł czarnobrunatny, na tylnym skrzydle widoczne są dwie lub trzy ciemne plamki w żółtawej obwódce. Spód skrzydeł jasnobrunatny. Wzdłuż zewnętrznego brzegu na obu parach skrzydeł występuje rząd dużych czarnych plamek, każda z żółtą obwódką i białą źrenicą w środku (Buszko & Masłowski, 1993).

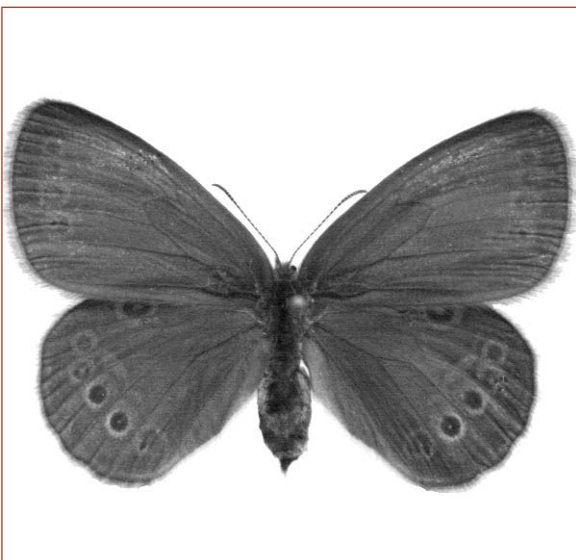
Możliwość pomylenia z innymi gatunkami

Strzępotka edypusa można pomylić z małymi okazami samców przestrojnika trawnika – *Aphantopus hyperantus* (L.). U tego ostatniego jednak w okolicy wierzchołka przedniego skrzydła znajduje się niewielkie oczko z jasną obwódką. Podobnym gatunkiem jest także strzępotek hero – *Coenonympha hero* (L.). U tego gatunku na spodzie skrzydeł rząd plamek ocznych obrzeżony jest od strony nasady skrzydła wąską białą przepaską.

Cechy biologiczne

Rozmnażanie

Gatunek jednopokoleniowy. Motyle pojawiają się od końca czerwca do końca lipca. Nic nie wiadomo na temat roślin pokarmowych strzępotka edypusa w Polsce.

W piśmiennictwie zagranicznym podawane są ogólnikowo trawy i turzycy.

Aktywność

Motyle latają przy słonecznej, a także pochmurnej, ale ciepłej pogodzie, powoli i nisko wśród wysokich traw i turzyc.

Cechy ekologiczne

Środowiskiem występowania gatunku są torfowiska niskie, zarówno węglanowe, jak i te położone w dolinach rzek [6410, 6430, 7210].

Rozmieszczenie geograficzne

Gatunek o zasięgu transpalearktycznym, występujący w strefie klimatu umiarkowanego od zachodniej Europy po Japonię. W Europie zasięg mocno rozproszony. W Polsce znany z 3 stanowisk: w dolinie rzeki Leśnej w Puszczy Białowieskiej (Krzywicki, 19670 w Dolinie Narwi (Winiarska, 2001) oraz w okolicach miejscowości Zawadówka koło Chełma (Buszko & al., 1996). Potencjalnie dogodne dla gatunku środowiska znajdują się w Kotlinie Biebrzańskiej, jednak mimo wieloletnich poszukiwań nie udało się go tam znaleźć.

Status gatunku

Kategoria zagrożenia na Polskiej Czerwonej Liście: CR
Status prawny: w Polsce podlega ścisłej ochronie
Wymieniony w II załączniku Konwencji Berneńskiej
Wymieniony w II i IV załączniku Dyrektywy Habitatowej

Występowanie gatunku na obszarach chronionych

W zasadzie wszystkie miejsca występowania strzępotka edypusa są terenami chronionymi. Miejsce występowania gatunku w Puszczy Białowieskiej znajduje się

w trudno dostępnej, nadgranicznej części puszczy objętej rezerwatem Przewłoka, stanowisko nad Narwią znajduje się w obrębie Narwiańskiego Parku Narodowego, a stanowisko koło Chełma jest na obszarze rezerwatu Zawadówka.

Rozwój i stan populacji, potencjalne zagrożenia

Rozwój i stan populacji

Na stanowisku w Puszczy Białowieskiej gatunek prawdopodobnie wymarł. Od końca lat 60. nie potwierdzono jego występowania. W Narwiańskim Parku Narodowym zebrano tylko jednego osobnika i na tej podstawie trudno sądzić o wielkości populacji. Najlepiej poznana jest populacja z rezerwatu Zawadówka, gdzie gatunek jest obserwowany od początku lat 90. Ponieważ jest to stosunkowo niewielki obszar, łatwiej ocenić wielkość populacji, która może osiągać liczebność kilkuset osobników.

Potencjalne zagrożenia

Zagrożeniem dla gatunku jest duże rozproszenie stanowisk, co może skutkować bezpowrotnym wymieraniem izolowanych populacji. Postępująca sukcesja i zarastanie torfowisk niskich zaroślami wierzy, a następnie tworzenie się lasów łęgowych i olsów także może przyczynić się do ginięcia gatunku. Z wpływów antropogenicznych należy wskazać wiosenne wypalanie traw w dolinach rzek i innych terenach podmokłych, a także presję kolekcjonerską, której sprzyja niewielki obszar występowania gatunku (Dąbrowski & Krzywicki, 1982).

Propozycje działań ochronnych

Propozycje względem siedliska gatunku

Należy utrzymywać siedliska występowania strzępotka edypusa na odpowiednio niskich etapach sukcesji i w tym celu usuwać rozwijającą się warstwę krzewów. Trzeba także zadbać o regulowanie stosunków wodnych, tak by nie dopuścić do przesuszenia torfowisk.

Propozycje względem gatunku

Gatunek chwilowo nie wymaga ochrony czynnej. Wskazane jest jednak zaangażowanie straży leśnej lub straży ochrony przyrody w celu ochrony stanowiska w Zawadówce przed nielegalnym odłowem motyli przez kolekcjonerów.

Propozycje względem populacji

Na obecnym stanie wiedzy nie jest możliwe zaproponowanie działań pozwalających na zarządzanie populacją.

Doświadczenia i kierunki badań

Istnieje pilna potrzeba zbadania bionomii strzępotka edypusa w Polsce. Pozwoliłoby to na zidentyfikowanie roślin pokarmowych gąsienic, poznanie sposobów zimowania gąsienic, określenie tempa i zasięgu dyspersji, wyjaśnienie strategii rozrodczych, opracowanie metod introdukcji itp.

Bibliografia

- BUSZKO J., KAITILA J., JUNNILAINEN J., NOWACKI J., NUPPONEN K., PAŁKA K. 1996. Nowe i rzadko spotykane gatunki w faunie Polski. Wiad. Entomol., Poznań, 15: 105–115.
- BUSZKO J., MASŁOWSKI J. 1993. Atlas motyli Polski. Cz. I. Motyle dzienne (*Rhopalocera*). Grupa IMAGE, Warszawa, 269 str.
- DĄBROWSKI J., KRZYWICKI M. 1982. Ginące i zagrożone gatunki motyli (*Lepidoptera*) w faunie Polski. Część I. Nadrodziny *Papilionoidea*, *Hesperioidea*, *Zygaenoidea*. Studia Naturae, Seria B, Nr 31: 1–171.
- KRZYWICKI M. 1967. Fauna *Papilionoidea* i *Hesperioidea* (*Lepidoptera*) Puszczy Białowieskiej, Ann. Zool., Warszawa, 25: 1–213.
- WINIARSKA G. 2001. Butterflies (*Lepidoptera: Hesperioidea, Papilionoidea*) in Narew National Park, Fragm. Faun., 44: 73–78.

Jarosław Buszko